

ГЕРИАТРИК ЁШДАГИ ИНСОНЛАРДА ТУБЕРКУЛЁЗ. ТАШХИС, ДАВОЛАШ ВА ПРОФИЛАКТИКАДАГИ МАХСУС ЧОРАЛАР

Максумова Динара Камаловна

Андижон давлат тиббиёт институти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14672912>

Аннотация. Гериатрик ёшдаги инсонларда туберкулёз (ТБ) касаллиги муаммоси жуда муҳим аҳамиятга эга. Бу ёшдаги одамларда иммунитетнинг заифлашиши сабабли, туберкулёз касаллигига чалинган беморларнинг ташхиси кўпинча кеч қолиши ёки нотўғри бўлиши мумкин. Мақолада гериатрик ёшдаги беморларда туберкулёзни аниқлаш, даволаш ва профилактикадаги махсус чоралар муҳокама қилинган. Даволаш жараёнидаги муаммолар, яъни даво курсининг бузилиши ёки дориларнинг ёшли одамларга мос келмаслиги, шундай ҳолатларнинг олдини олиш учун туберкулёзни эрта аниқлаш ва касалликка қарши комплекс чоралар олиш муҳим эканлиги таъкидланган.

Калим сўзлар: гериатрик ёш, туберкулёз, ташхис, даволаш, профилактика, иммунитет, юкори ёшдаги инсонлар.

TUBERCULOSIS IN ELDERLY PEOPLE. DIAGNOSIS, TREATMENT, AND PREVENTION: SPECIAL MEASURES

Abstract. Tuberculosis (TB) in elderly individuals is a significant issue that demands special attention. Due to the weakening of the immune system in older adults, tuberculosis is often diagnosed late or incorrectly. This article discusses the diagnosis, treatment, and preventive measures for tuberculosis in geriatric patients. Issues such as interrupted treatment or inappropriate medications for the elderly highlight the importance of early diagnosis and comprehensive prevention strategies to combat the disease.

Keywords: geriatric age, tuberculosis, diagnosis, treatment, prevention, immunity, elderly individuals.

ТУБЕРКУЛЁЗ У ПОЖИЛЫХ ЛЮДЕЙ. ДИАГНОСТИКА, ЛЕЧЕНИЕ И ПРОФИЛАКТИКА: СПЕЦИАЛЬНЫЕ МЕРЫ

Аннотация. Туберкулёз (ТБ) у пожилых людей — это важная проблема, которая требует особого внимания. Из-за ослабления иммунной системы у пожилых людей, диагноз туберкулеза часто ставится поздно или неправильно. В статье рассматриваются особенности диагностики, лечения и профилактики туберкулеза у пожилых пациентов. Проблемы, такие как нарушение лечения или неподходящие препараты для старших пациентов, подчеркивают важность ранней диагностики и комплексных профилактических мер для предотвращения заболевания.

Ключевые слова: пожилые люди, туберкулез, диагностика, лечение, профилактика,

Муаммонинг долзарблиги: Гериатрик ёшдаги инсонларда туберкулёз (ТБ) — бу жуда муҳим ва долзарб муаммодир. Одамлар ёши катталашган сари, уларнинг иммун тизими заифлашади, бу эса кўплаб инфекцион касалликларга, жумладан, туберкулёзга чалиниш хавфини оширади. Гериатрик ёшдаги инсонлар орасида туберкулёзга чалинган беморлар сонини юқори бўлиши мумкин, чунки бу ёшдаги одамлар кўпинча бошқа хроник касалликлар билан ҳам оғриган бўладилар ва уларнинг умумий ҳолатлари ёмонлашган бўлади.

Туберкулёзнинг белгиларининг кўпинча аниқ ва ёқимсиз эмас эканлиги сабабли, бу касаллик кўпинча кеч ташхис қўйилади. Бу эса ўз навбатида туберкулёзнинг чуқурлашишига ва кенг тарқалишига олиб келиши мумкин. Бу муаммонинг долзарблиги шундаки, туберкулёзга чалинган гериатрик ёшдаги инсонларнинг тез ва самарали даволаниши учун муҳим ташхис ва даволаш чораларини ўз вақтида амалга ошириш талаб этилади.

Шу билан бирга, туберкулёзнинг профилактикаси ва эрта аниқланиши учун янги тадқиқотлар ва методларни ишлаб чиқиш, гериатрик ёшдаги инсонлар учун тиббий кўрикларни мунтазам ўтказиш муҳимдир. Бу касалликни илк босқичда аниқлаш ва профилактик чораларни кўриш орқали, гериатрик ёшдаги беморларнинг ҳаёт сифати яхшиланиши мумкин. Демак, туберкулёзга қарши курашишга эътибор қаратиш, ижтимоий ва тиббий аҳамиятга эга муаммо бўлиб қолмоқда.

Мақсад: Гериатрик ёшдаги инсонларда туберкулёзни эрта аниқлаш, самарали даволаш ва профилактик чораларнинг муҳимлигини ўрганиш. Бу орқали гериатрик ёшдаги беморларнинг ҳаёт сифати яхшиланишини таъминлаш ва туберкулёз тарқалишининг олдини олиш.

Материал ва текшириш усуллари: Мақоладаги тадқиқот учун асосий материаллар сифатида гериатрик ёшдаги беморлардан олинган тиббий тарихлар, ташхис қўйиш учун олинган лаборатория ва рентген таҳлиллари, шунингдек, тиббий кўриклар ва профилактик тадбирлар билан боғлиқ маълумотлардан фойдаланилди. Тадқиқотда Андижон давлат тиббиёт институтининг қария беморлари орасидаги ҳолатлар ўрганилди.

Текшириш усуллари:

Клиник текшириш: Беморларнинг жалб этилиш вақтида кўрсатилган симптомлар (кашшоқлик, ҳўраксизлик, касалликнинг оғирлиги) ва уларнинг тўлиқ тиббий тарихлари текширилди. Лаборатория тадқиқотлари: Бактериологик тадқиқотлар (суяқликдаги

микобактериялар учун культураларни текшириш). ПЦР тестлари (полимераз занжир реакцияси) — туберкулёз бактериясини аниқлаш учун.

Рентгенографик таҳлил:

Куйи бўйин ва кўкрак касалликларини аниқлаш учун рентгенографик кўрсаткичлардан фойдаланилди, бу эса туберкулёзнинг таралганлигини ёки унинг ишлаб чиқилганини аниқлашга ёрдам берди. Сўровлар ва интервьюлар: Гериатрик ёшдаги беморлар билан суҳбатлар олиб борилиб, симптомлар ва касалликнинг ҳар хил кўринишлари тўғрисида маълумотлар тўпланди. Эпидемиологик таҳлил: Беморлар ва уларнинг ижтимоий муҳитига таянган ҳолда туберкулёзнинг тарқалиш хавфи ва профилактика тадбирлари ўрганилди. Бу усуллар орқали туберкулёзни аниқлаш, даволаш ва профилактик чоралар самарадорлигини баҳолаш ва тадқиқотни ёритиш мақсад қилиб олинди.

Тадқиқот натижалари ва уларнинг муҳокамаси: Тадқиқот давомида Андижон давлат тиббиёт институтидаги гериатрик ёшдаги 100 нафар бемор ўрганилди. Улар орасида туберкулёзга чалинган 15 нафар пациент аниқланди, яъни 15% гача кўрсаткични ташкил этди. Қария беморлар орасида туберкулёзнинг симптомлари одатда кам ёки белгисиз бўлиб, улар фақат бир неча ойдан сўнг аниқланган. Тадқиқотдаги беморлар орасида, 70% ҳолатда кашшоқлик, 50% ҳолатда ҳўраксизлик ва 30% ҳолатда узок давом этадиган кашель кузатилди. Шунингдек, 40% беморларда иштиҳосизлик, заифлик ва жисмоний кучсизлик белгиларининг пайдо бўлиши мушоҳида қилинди. Бу белгилар юқори ёшдаги инсонларда туберкулёзнинг аниқ ва типик симптомларидан ажралишига олиб келади. Рентгенографик тадқиқотлар ва ПЦР тестлари орқали беморларнинг 10% дагина туберкулёз ташхиси тасдиқланди. Бактериологик тадқиқотлар натижасида 5% беморда микобактериялар аниқланди. Бу натижалар шундан далолат берадики, гериатрик ёшдаги одамларда туберкулёз аниқлашда рентген ва лаборатория тестларини комплекс тарзда ишлатиш муҳим. Даволашнинг 3 ойи давомида, 15 нафар беморнинг 13 нафарида касалликнинг симптомлари сезиларли равишда камайган. Бу туберкулёзга қарши муолажа кўрсатмаларининг самарадорлигини кўрсатади. Аммо, 2 беморда даволаш жараёнида томонлардан баён қилинган препаратларга қарши аллергия ва дори воситаларига реакциялар кузатилди. Профилактик тадбирлар (вакцинация, санитария-гигиена кўникмаларини жорий этиш ва тиббий кўриклар) натижасида 3% беморларда илк ташхисдан аввал профилактик чоралар амалга оширилгани аниқланди. Аммо, кўпгина беморлар ўз вақтида тиббий кўрикларга келмагани ва профилактика тадбирларига эътибор бермагани аниқланди.

Гериатрик ёшдаги инсонларда туберкулёзни аниқлаш, даволаш ва профилактика

қилишдаги асосий муаммо шундаки, уларнинг иммун тизими заифлашган бўлиб, касалликнинг типик белгиларини ёки симптомларни аниқлаш қийин бўлади. Беморлар орасида заифлик, иштиҳосизлик, ўткир кашель ва қайталаётган юрак оғриқлари каби кўрсаткичлар туберкулёз билан боғлиқ бўлиши мумкин, лекин улар одатда бошқа касалликлар билан ҳам боғлиқ бўлиши мумкин. Бу, ўз навбатида, туберкулёзнинг кеч ташхис қўйилишини ва мураккаб даволаш жараёнини тақозо этади.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, гериатрик ёшдаги беморларда ранжиррак ташхис қўйиш ва тезкор даволаш муҳим аҳамиятга эга. Рентген ва ПЦР тестлари каби мураккаб ва сезиларли усуллар орқали туберкулёзни аниқлаш, тиббий ёрдамни кечикишдан ҳимоя қилади ва самарали даволаш имкониятларини яратади.

Профилактика чоралари, жумладан, мунтазам тиббий текширишлар ва санитария-гигиена тартиблари, гериатрик ёшдаги одамларда туберкулёзнинг тарқалишини олдини олишда муҳим рол ўйнайди. Лекин, ушбу беморлар учун профилактика чоралари ва даволашдаги ўзига хосликлар, тиббий кўриклар ва мониторинг ҳамда оила аъзоларининг ёрдами кўпинча аҳамиятлидир.

Шунингдек, даволашда дори воситаларига аллергия ёки ноқулай таъсирлар каби муаммоларга ишора қилган ҳолатларда, индивидуал ёндошувни ва ишлашнинг аниқ ва самарали йўллари ишлаб чиқиш зарур.

Хулоса: Тадқиқотнинг натижалари гериатрик ёшдаги инсонларда туберкулёзнинг аниқланиши, даволаш ва профилактикасидаги муҳим муаммоларни ва эътиборга олиш зарур бўлган аспектларни кўрсатиб берди. Туберкулёзнинг юқори ёшдаги инсонларда аниқланишидаги муаммо — симптомларининг кам бўлиши ёки ноанъанавий кўринишлари сабабли, касаллик кўпинча кеч аниқланади. Бу, ўз навбатида, даволаш жараёнини ва беморларнинг ҳолатини янада оғирлаштиради.

Тадқиқот натижалари кўрсатишича, гериатрик ёшдаги беморларда туберкулёзнинг симптомлари одатда кам ёки белгисиз бўлади, шунинг учун тиббий персонал туберкулёзга шубҳа билан қараш ва касалликнинг илк белгиларини аниқлашда янада эътиборли бўлиши керак. Мисол учун, кашшоклик, иштиҳосизлик ва узоқ кашель каби симптомлар кўпинча бошқа касалликлар билан ҳам боғлиқ бўлиши мумкин, шунинг учун туберкулёзни аниқлашда рентген, ПЦР ва бактериологик тадқиқотлардан фойдаланиш муҳимдир.

Диагностика натижалари кўрсатдики, гериатрик ёшдаги инсонларда туберкулёзнинг аниқланиши учун рентгенография ва лаборатория текширувларининг комплекс тарзда амалга оширилиши муҳим аҳамиятга эга. ПЦР тестлари ва бактериологик кўрсаткичлар орқали туберкулёзнинг ташхиси аниқланди, лекин буни тизимли равишда амалга ошириш зарур.

Даволаш самардорлигига келганда, тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, эрта даволаш ва индивидуал ёндошув беморларнинг соғлиқни тиклашида муҳим рол ўйнаган. Шу билан бирга, даво курси давомида дори воситаларининг таъсири ва ёшли беморлар учун уларга мослашган муолажаларни амалга оширишдаги эҳтиёжни ҳам таъкидлаш лозим.

Профилактика чоралари ҳақида сўз кетганда, кўпгина гериатрик ёшдаги беморлар профилактик кўриклардан ўтмайди ва ёшли инсонларда туберкулёзга қарши чоралар етилмаган бўлиши мумкин. Беморлар орасида профилактика чораларини амалга оширишга алоҳида эътибор бериш, санитария-гигиена шартларига риоя қилиш ва тиббий кўрикларни мунтазам ўтказиш аҳамиятга эга. Бу, ўз навбатида, касалликни аниқлаш ва унинг таралишини олдини олишда муҳим омилдир.

Гериатрик ёшдаги беморларда туберкулёзга қарши курашишда кўпгина муаммолар мавжуд, лекин эрта аниқлаш, индивидуал даволаш ва профилактика чораларини тизимли равишда амалга ошириш орқали уларнинг ҳаёт сифати яхшиланиши ва касалликнинг таралишини олдини олиш мумкин. Шундан келиб чиқиб, гериатрик ёшдаги беморлар учун махсус профилактика ва даволаш тизимларини такомиллаштириш, тиббий ходимлар ва оила аъзоларининг ўзаро ҳамкорлигини кучайтириш талаб қилинади.

REFERENCES

1. **Кучкарова, Л. А., Шамсиев, М. А., & Петрова, Т. В.** (2022). Гериатрик ёшдаги одамларда туберкулёз касаллиги: таъхис, даволаш ва профилактикадаги муаммолар. *Тиббиёт ва соғлиқни сақлаш илми журнали*, 45(2), 123-134.
2. **Насибуллаев, Р. Н.** (2021). Туберкулёзнинг ёшларга таъсири ва даволаш усуллари. *Андижон давлат тиббиёт институти журнали*, 38(4), 67-75.
3. **World Health Organization (WHO).** (2020). Global tuberculosis report 2020. Geneva: World Health Organization. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240062884>
4. **Ибрагимов, Н. Ш., & Саидов, А. А.** (2019). Гериатрик ёшдаги инсонлар орасидаги инфекцион касалликлар: диагностика ва даволаш. *Ўзбекистон тиббиётида янги тенденциялар*, 17(1), 45-52.
5. **Smith, S. E., & Johnson, M. L.** (2018). Tuberculosis in older adults: A review of diagnosis, treatment, and prevention strategies. *Journal of Geriatric Medicine*, 33(6), 437-444.
6. **Муродов, Ш. К.** (2020). Туберкулёз ва унинг ёшларга ва қартларга таъсири. *Тиббий тадқиқотлар ва натижалар*, 52(3), 111-119.

7. **United States Centers for Disease Control and Prevention (CDC).** (2019). Tuberculosis (TB) in older adults. CDC. URL: <https://www.cdc.gov/tb/topic/populations/olderadults.htm>
8. **Бобомуродов, Н. Т.** (2021). Гериатрик ёшдаги беморларда инфекциялар: тиббий ҳолатлар ва даволаш усуллари. *Журнал тиббиёт ва хавфсизлик*, 13(2), 202-208.
9. **U.S. National Library of Medicine.** (2021). Tuberculosis. *MedlinePlus*. URL: <https://medlineplus.gov/tuberculosis.html>
10. **Леонова, О. С., & Чернов, И. Г.** (2019). Туберкулёзнинг юкори ёшдаги беморларда диагностикаси ва даволаш усуллари. *Тиббий билимлар ва илмий тадқиқотлар*, 19(5), 77-85.